



## "לדורות"

סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל  
שאלון לרישום קורות ניצולת/ת השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית

וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו [www.ledorot.gov.il](http://www.ledorot.gov.il)

את השאלון המלא נא לשלוח לדוא"ל: [ledorot@pmo.gov.il](mailto:ledorot@pmo.gov.il) פרטים נוספים ושאלות בטלפון כוכבית \*8840  
נא למלא את הפרטים האישיים בנספח ולאשר בחתימתכם את פרסום הסיפור באתר.  
יש לשלוח את הנספח בדואר: ת.ד. 2512 מגדלי ויטה בני ברק 5112401 או בפקס: 02-5605034  
ניתן לסרוק את הנספח ולהעבירו בדוא"ל בצמוד לשאלון.

## שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: שר	שם פרטי: נחמן
-----------------	------------------

## פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה

יש לרשום שמות ומקומות באותיות בדפוס (גם בלועזית) במקומות המסומנים

שם משפחה לפני המלחמה או בתקופתה:	בלועזית Sherl	שם נעורים:
שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה:	בלועזית Nachman	מין: ז / נ
מקום לידה(ישוב, מחוז): קוסוף	בלועזית Kosof	תאריך לידה: 5/11/1924 חשוון תרפ"ה
שם פרטי של האב:	שם פרטי ושם נעורים של האב: ינטע מער	ארץ לידה: פולין
שם פרטי של האישה/הבעל(אם היה/תה נשוי/נשואה לפני המלחמה):	שם נעורים של האישה: שפירא	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה:	בלועזית Kosof	ארץ המגורים: פולין
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה:	מקצוע לפני המלחמה:	חבר בארגון או בתנועה:
מקומות מגורים בתקופת המלחמה(ישוב, מחוז, ארץ): פולין, סיביר: ברית המועצות, האם היית בגטאות? אילו ומתי? האם היית במחנות? אילו ומתי?		
מקום השחרור: סיביר	תאריך השחרור:	
האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?	לאן עברת/חזרת לאחר השחרור (ציין מקום)? ברלין, שוויץ	
מקומות/מחנות בדרך לארץ: שוויץ	שנת עלייה: 1960	שם האנייה (אם עלה בדרך הים): ארצה/קדמה [לא בטוח]

**אנא ספרי על קורותיך לפני המלחמה**

(ציוני דרך: משפחה, סביבה, ילדות ולימודים, עבודה, חברות בארגון): נא לכתוב בגוף ראשון

העיר בה חייתי הייתה תחת קיסרות אוסטריה עד מלחמת העולם הראשונה. אחרי מלחמת העולם הראשונה היא הייתה תחת ממלכת פולין עד 1939. בפרוץ מלחמת העולם השני בין סטאלין והיטלר, פולין נחלקה למערב ומזרח ואני נפלתי תחת המשטר הסובייטי המזרחי. ב-1941 היטלר תקף את הסובייטים ומתחילה מלחמת העולם השנייה.

נולדתי בח' חשוון תרפ"ה 5/11/1924 בפולין. לאבי הייתה סמיכות לרבנות אך מעולם לא השתמש בה ולא לקח על עצמו תפקיד של רב. פעם אחת קצב אחד שהביא בשר לשוק, שהיו לו 9 ילדים, שחט את הבהמה וגילו שהבהמה לא כשרה. הלכו לרב הפוסק שאמר שהבשר לא כשר. הביאו את אבי ועוד מספר רבנים כדי לפסוק האם אפשר להכשיר את הבשר. אבי היה ב-9 אשר צריך להכריע והוא טען שהחיים של האדם ופרנסתו חשובים יותר מהבהמה ולכן היא כשרה. לאבי הייתה חנות מכולת שמכר גם יין ליהודים ולגויים. היו הרבה מקבצי נדבות שבאו לאבי והוא נתן להם אך בנוסף גם לא רצה שאנשים יחיו על חשבוננו. זה הבית שבו גדלתי. לאבי הייתה מכולת והוא קיבל את הסחורה בארגזים של עץ. אני הייתי עוזר לו לפרק את הסחורה אז בגיל מאוד צעיר היה לי "פליר" ופטיש ועוד מכשיר קטן כדי להוציא את המסמרים מהארגז. הייתי מוציא את המסמרים מהארגזים ואז הם התעקמו. מקטנות הידיים שלי היו פצועות מעבודה קשה. זו הייתה הכשרה טבעית שתרמה לי הרבה בעתיד.

מגיל 3 התחלתי ללכת ל"חיידר", למדנו פתח א' א' קמץ א' או. הייתה התייחסות אינדבדואלית לכל תלמיד. הרבה היה גר בקצה הדרומי של העיירה, קיץ אחד הייתה לווייה ובית הקברות היה ממול החיידר שהיה גם הבית של הרבה. רצנו לעבר השני של הכביש לראות את הלווייה, הקטנים והגדולים יחד, כשחזרנו הרבה אמר לנו שהנשמה של מי שהולכים לקבור תחזור אליי בחלום. חזרתי הביתה וכשהלכתי לישון לא הצלחתי להירדם, אמי שאלה מה יש לי, סיפרתי לה את הסיפור ושאני מפחד שהנשמות יבואו לי בחלום. אמא אמרה לי שזה שטויות ולא צריך להאמין לזה. אמא סיפרה לאבא את הסיפור והוא שתק. ארבעה ימים אח"כ אבא העיר אותי בלילה ובידו שמיכה מצמר בצורת שתי וערב תוצרת בית שהכינו גויים מצמר כבשים, עטף אותי בשמיכה ולקח אותי החוצה וכולי רעדתי, אמר לי "ילדי אבא שלך איתך" הוא הביא אותי לבית הקברות ואמר לי לא לפחד כי הוא מגן עליי. כשהגענו לבית הקברות בחושך הוא הקריא לי מה שכתוב על אחד הקברים ואמר שזהו האח של הסבא של אמא שלך. הרבה לי עוד מספר מצבות של קרובי משפחה והוא הסביר לי שהנשמה נמצאת כבר למעלה ולכן היא לא תרדוף אותי. הוא ניקה אותי מכל הסיפורים של שדים ורוחות וזוהי טבילת האש שלי של "חינוך יהודי". צריך לשמוע בקולם של אבא ואמא ושל הרבה. הייתי רק בן שלוש וחצי. בגיל 7 הייתי צריך ללכת לבית הספר הפולני, אבא שלח אותי ל"מורה רחל" שלימדה אותי עברית וחומש הכל בהברה אשכנזית.

בבית הספר הפולני המורה שמה לב שאני כותב ביד שמאל וביקשה ממני לכתוב בין ימין. כשלא ראתה המשכתי לכתוב בין שמאל. היא כעסה אז קראה להורים שלי ואמרה או שאני אכתוב ביד ימין או שייזרק מבית הספר. שמו לי גבס על יד שמאל כדי שלא אכתוב ביד הזו, במשך שישה חודשים והתחלתי לכתוב ביד ימין. בעתיד אני רואה שרק הרווחתי מזה כי כתוצאה מזה הצלחתי לעבוד עם שתי הידיים. בכל זה עזר לי אך כתב היד שלי עדיין לא היה כתב יפה. הייתי לומד בבית הספר עד 1-12 והולך ל"מורה רחל", היא הייתה פדגוגית טובה ואהבתי אותה מאוד וסיפרתי לה את כל הסודות שלא סיפרתי לאמא שלי. עד גיל 6 דיברתי יידיש ומגיל 6 התחלתי ללמוד עברית בתור שפה מדוברת.

בשבת היינו עושים קידוש והולכים לבית הכנסת וגם בבוקר ואחר הצהריים היינו לומדים עם אבא פרקי אבות. בחורף היינו לומדים רבי עובדיה מברטנורא. מילדות ידעתי יידיש, עברית ופולנית. זו הייתה הילדות שלי עד 1939. אצל הגליציאנים לא היו למדנים גדולים לעומת ליטא ששם היו למדנים ו"מגדלי שן" ביהדות.

**נא ספרי על קורותיך בזמן המלחמה**

(ציוני דרך: מעצר וגירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים ביודנראט/תנועות נוער/מחתרת/פרטיזנים, השתתפות בבריחה/התנגדות/לחימה, האם אדם/ארגון יהודי/לא יהודי סייע באופן



משמעותי להצלתך; בריחה/הגירה בכפייה, פינוי/אוווקאציה למרכז ברית המועצות):

הרוסים נכנסו לעיר שלנו אז נפסקו הלימודים היהודיים, אך הלימודים בבית נמשכו בהיחבא, היינו הולכים לבית ספר הסובייטי גם בשבת אחרת היו לוקחים את אבי לבית הסוהר. ב-1939 אספו את היהודים בעירי וירו בהם לתוך בור, ידעתי זאת רק בדיעבד. ב-1941, היטלר התקרב לעיר והסובייטים העבירו שמועה שמי שרוצה לברוח מהיטלר שיברח עכשיו. אני אחי ואחותי ברחנו עם עגלות של סוסים שהמטטר הסובייטי גייס. ההחלטה הייתה מעכשיו לעכשיו.

הבריחה- ביום היינו מריצים את הסוסים ובלילה הלינו אותנו באיזשהו מקום ומאכילים את הסוסים. ככה כל יום. הגרמנים התקדמו מאחורינו והבנו שהצבא הסובייטי הוא לא כ"כ חזק. עזבנו את הסוסים באיזור של "חארקוב" ועלינו על רכבות שנוסעות מזרחה. עברנו תלאות רבות ברכבות. מידי פעם חילקו לנו אוכל המטוסים של היטלר היו מטילים פצצות קלות על פסי הרכבת, כשהותקפנו הרכבות נעצרו. אחותי שהייתה ברונית לפתע שיערה נהיה לבן מרוב הלחץ והפחד. הגענו עד סטלינגרד אחרי תלאות רבות עד שאי אפשר לתאר זאת. אחי הבכור נולד ב-1913 ושמו היה דוב קתריאל והוא שירת בצבא הפולני ואבי ז"ל היה ביחסים לא טובים איתו עד מצב שהוא לא היה יושב איתנו לארוחת ליל שישי. כשהשתחרר מהצבא הוא חזר הביתה אך היה גר אצל השכנים ואמא הייתה דואגת לו בשקט לכל צרכו.

אחותי שרה שנולדה יצאה עם בחור מאוד מוכשר ומתוחכם, כשנה/שנתיים לפני המלחמה הוא לא רצה להתחתן בחופה וקידושין. אבא לא ידע אפילו שהוא חיזר אחריה, ב"קולומיה" 1939 היו לנו בני דודים מהצד של אבי ושם הם עשו "חופה שקטה" כדי שאבא לא ידע. אחותי הייתה תופרת בחסד עליון עוד מהבית והיא הלכה לגור מחוץ לבית בקולומיה (30 ק"מ מקוסוב) עם בעלה וההורים שלי לא ידעו שהיא נשואה. כשאני ואחי ברחנו מהבית, המטטר הסובייטי נתן אפשרות לברוח עם סוסים ועגלות. אבי היסס אך נתן לי את ברכת הדרך "אלוהים ישמרך בכל אשר תלך". ברחנו לקולומיה על מנת לעבור אצל אחותי וגייסי וברחנו כולם ביחד (כשעבדנו בקולחוז אחי ראה ששרה נהייתה יותר בריאה בדיעבד הבנו שהיא בהריון). ככל שנכנסו עמוק לתוך רוסיה ההפצצות היו פחות צפופות. הגענו האחים ל"וולגה" ומשם על אוניית נוסעים בלי כרטיס לכיוון "אסתרן" והיטלר עדיין מאחורינו. שמענו על אוניה שיוצאת ליום הכספי לכיוון "קיסנובוקץ". מי שהיה לו מכתב מהשלטונות יכל לעבור, או שהיה סכום כסף על מנת לשחד, או פשוט לקפוץ לאוניה. כשהגיע הערב ראינו שהאוניה נושקת לנמל, אחי קופץ ראשון, אני הרמתי את אחותי דרך הירכיים ואחי החזיק אותה בידיו היא עלתה ואני קופץ אחריה. לא יודע אם זה היה צחוק הגורל או החוש החייתי לחיות. אכלנו שאריות של אנשים.

ההפלגה לקחה שישה ימים. יוני 1941 ירדנו בקסנובוקץ ונסענו ברכבות משא לקזחסטן והגענו לעיר ליד **בושקנט**. נשארנו שם למשך 3/4 שנה. עבדנו ב"קולחוז" זה קומונה של איכרים, מי שהיה קרוב לצלחת זכה ליותר לעומת מי שלא היה מספיק מיומן. הקולחוזים שבאוקראינה היו של זריעה [פלחה], בקזחסטן היה גם "פלחה" אך אין מספיק שטח רק לזריעה לכן בהרים שבדרום יש שטחים מישוריים ללא גדילה מפני שבחורף יורד שלג ובקיץ היו אלה אזורי מרעה. את הפרות והסוסים שלא היו צריכים לעבודה בקולחוז שולחים להרים שקרובים להימלאיה לצורך מרעה. את בעלה של אחותי שלחו לצבא ואני ואחי הבאנו אותה ללדת בבית חולים. שם משפחתו של גייסי היה "פלגל" ושלנו שר ולפי סדר האותיות F הוא לפני האות S לכן גייסו את גייסי לפני שגייסו אותנו. גייסי עוד שלח לאחותי מכתבים עד שיום אחד היא מקבלת מכתב סובייטי שבעלה מת מות גיבורים. שלחו אותי ואת אחי עם הסוסים והפרים להרים, על כל אדם היו שישה עשר קילוגרם קמח לחודש ושק מלח [בערך 8 קילוגרם].

במשך כל הקיץ היינו בהרים בעוד שאחותנו הייתה למטה, זה היה פיתרון טוב בשבילנו. היינו מכינים לחם על טאבון ואוכלים עם כף עץ. הסוסות לאחר ההמלטה היו נותנות חלב אז היינו חולבים אותה, היינו זורקים חתיכת לחם לחלב הסוסה וזה השביע אותנו, החלב של הסוסה היה משהו משהו, השהות בהרים הייתה לנו כמו גן-עדן. בישלנו בסיר גדול בגובה של 80 ס"מ את חלב הסוסה ופי 3 מים. ליד המרעה היה יער שממנו לקחנו ענפים יבשים כדי להדליק אש. לא הייתה היגינה רבה מפני שכולנו אכלנו באותו הסיר, בזכות האינסטינקט החייתי לאכול לשובע לכן לא הייתה התייחסות לתנאים ההיגייניים. היינו מתארחים בחורף אצל זוג זקנים שטיפלו בנו מאוד יפה.



1942- חזרנו לחורף ואני ואחי קיבלנו צו גיוס לצבא בתור עובדי תעשייה בסיביר המזרחית ב"אירקוצק" ולא בתור לוחמים מפני שאנחנו אקס-פולנים ולא האמינו בנאמנות שלנו לצבא. בעיר הזאת בזמן הצארים הרכבת הגיעה לשם ומשם כבר לא ממשיכים.

כל התעשייה הכבדה של מתכת של הסובייטים היה בחלק האירופאי, החלק המזרחי היה פחות מפותח. עם התקדמות של היטלר לעומק רוסיה, הגיע עד ה"וואגה" ונעצר בגלל החורף הכבד. רוסיה הפסידה את המקום האסטרטגי שלה ששם פותחה התעשייה הכבד כגון ארטילריה וכו'. בזמן שהותי בסיביר הייתי קורא שלום עליכם, י.ל פרץ ומנדלה, והרבה ספרות ועיתונים. פגשתי בחורה עם מראה יהודי, ושאלתי אותה אם יש ספרות ביידיש והיא הסתכלה עליי החרדה ואמרה שהיא לא יודעת, היא פתחה בפניי את הדלפק ואמרה לי לחפש במדפים שאף אחד לא נכנס אליהם ולקח ספרים ושם מצאתי את כל הספרות היהודית, התרגשתי מאוד. ביקשתי לקחת הביתה ספר שאקרא לפני לישון, היא הסכימה בתנאי שהיא "לא יודעת מזה" ושאתי מחזיר לאותו מקום שממנו לקחתי. כל שהותי באירקוצק זה היה בשבילי דלק להמשך. האקלים הסובייטי היה קל למי שהיה לבוש טוב ואכל טוב, בנוסף היא הייתה עשירה במכרות זהב ופחם אך צריך להצטייד טוב על מנת לחיות שם.

באירקוצק עבדנו במפעל מתכתי שהיה צריך כוח אדם, במקום מנופים היו זרועות שדרכם עובר כבל ומעל גלגלת, את המנופים הללו אנחנו הרכבנו ואני עבדתי על המנוף. היו לי הרבה יבלות ומוגלה בידיים מרוב מאמץ. הביאו לי צוות רופאים וכתוצאה מכך לא עבדתי שבועיים. כששבתי הביאו לי כפפות. עברתי 7 מדרגות גיהנום. בגלל הפצעים בידיים היה לי קושי לאכול ולאגרף את היד אך לא הייתה בעיה להתרחץ והמים היו מים חמים. נשאר לי פצעים קבועים בידיים והעור התקשה כמו סוליה. היו הרבה כינים מפני שישנו כולנו ביחד אז אם היה למישהו אחד כינים הוא הדביק את כולם. פעם שבועיים לקחו אותנו למן מקלחת קיטור על מנת לטהר את הכינים. מבחינת מזון וביגוד היה בקושי, החלפנו בגדים תחתונים פעם בשבועיים. כבר בגיל 17 הייתי מוכשר לעבודה בשתי הידיים. היה לי פתק ששמרתי עוד מימי בית הספר שבו היה כתוב שאני תלמיד בבית ספר ונולדתי בפולין. זה היה חיוני כי כשחזרתי לפולין זו הייתה תעודת הזהות שלי.

#### אנא ספרי על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(ציוני דרך: השחרור וחזרה הביתה, חיים אחרי המלחמה, בריחה, העפלה/ עליה):

היציאה מהעבודה- בסוף המלחמה, 1945 יצא חוק ברוסיה שאזרחי פולין יכולים לחזור לארצם. הגעתי למנהל המחוז באירקוצק והפתק מבית הספר היה הוכחה שאני פולני למרות שהוא טען שאני אזרח סובייטי. היה לו משרד עוד מימי הצארים ובמשרד הייתה מפה של כל ברית המועצות והאזורים שנכבשו היו בצבעים אחרים מהצבע של ברית המועצות. הצבע שלנו היה קצת אחר אך עדיין בתוך ברית המועצות. אמרתי לו שאם יסתכל על המפה מאחוריו הוא יראה שהשטחים שנכבשו ב1939 עד 1941 הם באותו הצבע אך גוון קצת שונה ולכן לפי המפה אני מהמקום שבו יש צבע קצת שונה שזה האיזור של מערב אוקראינה. כשהבאתי לו את הפתק הוא ישר אישר את היציאה לפולין. אחותי הגיעה לפולין מקזחסטן ואחי נשאר שם עוד 10 שנים לאחר מכן.

פולין- הגעתי לפולין החרבה אך לפני זה עברתי דרך ברלין שגם הייתה חרבה אך נשאר כמה בתים עומדים היה שם "ועד יהודי". ליד שדה התעופה "טמפלהוף" יש בניינים המשרתים את הטייסים והם היחידים שנשארו. בגלל שאחותי יצאה לפולין חודש או חודשיים לפני היא קיבלה כתובת שונה משלי. לא ידעתי איפה לחפש את אחותי. פולין הייתה מחולקת לארבעה איזורים: אנגלי, צרפתי, אמריקאי וסובייטי. הוועד היהודי היה בצד האמריקאי אך היו עוד כמה וועדות יהודיים בכל עיר. לועד היהודי הגיעו כל מיני אנשים שהיו במסתור וחיפשו את המשפחות שלהם והבתים שלהם. כשהגעתי לועד היהודי ששכן בדירת מגורים גדולה, כל הקירות היו מלאות בפתקים עם שמות של אנשים שמחפשים את קרוביהם.

לפתע ראיתי פתק עם שם של בן עירי שהיה חבר של אחי הגדול והוא נמצא בברלין, שמו היה "יואל רובינגר" (במדינת ישראל של אחרי מלחמת השחרור היה צלם ידוע שעבד כצלם עיתונות, שמקום המדינה היה גם הצלם הראשי של הכנסת, הוא היה אחיו של יואל. משפחת רובינגר הייתה משפחה עשירה שעלתה לארץ עוד לפני המלחמה. הם החזיקו בקו אוטובוסים מקולומביה לקוסוב ובית מלון בתל אביב. יואל היה הכבשה השחורה של המשפחה). יואל נשאר בפולין ולא עלה איתם ארצה. הוא היה מחובר לעולם התחתון והיה שתיין גדול. כשהגעתי לועד היהודי לא ידעתי מה לעשות, לפתע ראיתי את הכתובת של



שרה אחותי והיא נמצאת בפולניה. כתבתי לה מכתב מהמחנה היהודי של הג'וינט בברלין, ראיתי שהיהודים בכל מקום שהשתכנו בבתיים של חיילים גרמניים, במכתב כתבתי שאני בברלין ושאני רוצה לבוא לקחת אותה אך לא יודע עדיין מתי. הפגישה עם אחותי- 1945 אחותי הייתה בפולניה, אני בברלין ואחי עוד ברוסיה. התינוק של אחותי לא היה נימול, את אחותי אני פוגש בפולין אחרי שהיא כבר השתכנה ולקחתי אותה בכוח איתי למחנה פליטים של אונר"א. מחנה הפליטים מתנהל כמו מחנה יהודים עם שליח הסוכנות שמארגן בתי ספר ופעילות לילדים. האוכלוסיה הייתה מגוונת עם אנשים דתיים מאוד וחילוניים מאוד.

אני עבדתי כמורה לעברית בבית הספר במחנה ואחותי הייתה גננת שהילד שלה התחנך בגן שלה. היו הרבה ילדים שלא היה נימולים כמו האחייני שלי בנקרא "בן", במחנה הייתה תופעה שבה זוגות רגילים שנולדו להם ילדים ברוסיה, בבית חולים של רוטשילד שהיה מנוהל ע"י יהודים ביצעו המון בריתות בכל הבנים. אמרתי לאחותי שתמול את "בן" והיא לא הסכימה באופן גורף. זה הגיעה עד מצב שהיא אמרה שאם אני אעשה לו ברית מילה אנחנו כבר לא נהיה אחים ותיארה זאת בצורת אונס לעשות ברית. בזמנו, הייתי אוסף את המחברות של הילדים כדי לבדוק בבית איך הם עשו את שיעורי הבית. מכיוון שאני סיימתי את העבודה מוקדם לפני אחותי הייתי משאיר את המחברות על שולחן נמוך. הלכתי למספר דקות כדי לרדת למטבח וכשחזרתי ראיתי את הילד של שרה עולה הביתה בלעדיה. בן לקח את המחברות שהיו על השולחן ומתחיל לדפדף בהם, צעקתי לו ביידיש "די שייגעצ" שבעברית זה שקץ, פתאום אחותי נכנסה היא צעקה אל תקרא לילדי שקץ וחשבה שקראתי לו ככה מפני שהוא לא נימול. נשבעתי לה שכמו שאני יהודי כך גם אלחם שבנה יהיה יהודי למרות שהיא מפחדת, בסוף עשינו לו ברית. כשהילד התחיל לגדול אמרתי לו "למה אתה רוצה להימנע מלהזכיר את ברית המילה שלך" הוא אמר שהריח הלא נעים מהברית ממשיך איתו כל השנים ובגלל זה הוא נמנע מלספר על כך. עם הזמן הוא הפך לאיש צבא קבע בחיל האוויר הישראלי שקיבל הצטיינות במלחמת ששת הימים. הוא היה מנהל של אחד המפעלים בים המלח.

#### נא ספרי על חינך בארץ

(ציוני דרך: לימודים/ תעסוקה, שירות צבאי, פעילות ציבורית או תרבותית, משפחה/ דורות המשך וכו'):

העלייה לארץ- בברלין נודע לי שיש ארגון שנקרא "אורט" והחברה הזו מחפשת כוח אדם שישלח לשוויץ כדי ללמד. אחותי עלתה ארצה מברלין אחרי קום המדינה, אני המשכתי להסתובב בגרמניה. בגרמניה הכרתי שתי אחיות ליטאיות ששרדו את השואה, אחת מהן קיבלה מגרמני מכה בלחי והייתה לה צלקת על האף ועל השפה התחתונה, הייתה נראית קצת מעוותת. התיידדתי איתן ללא עיניין רומנטי.

[הליטאים ביהדות היו השמנת בתוכם הגאון מווילנה וכולם היו חדורי ידע יהודי עמוק. יהודי גליציה היו מפוזרים בין הגויים בעוד ליטא הייתה קטנה ומלוכדת. לא הכרתי משפחה יהודית ליטאית שראש המשפחה לא היה בקיא בלימודי יהדות. הגליצאים היו תחת השפעה של הבעל שם-טוב והיו חסידיים. [קצת על החסידות, יהודי ליטאי ידע שהוא טרוד בפרנסה כל השבוע ובשבת כל היום לומד תורה. בגליציה [דרום פולין] היו יותר מפוזרים בצורה גיאוגרפית והשפעתית חצי היו מושפעים תחת הגאון מווילנה וחלק היו תחת הבעל שם-טוב]. כשהייתי קטן ואבי לקח אותי לראשונה לרבי הוא דחף את ידו אליי כדי שאנשק לו את היד. כשאבא היה לוקח אותי מבית הספר של "המורה רחל" הוא היה לוקח אותי לרבי ואמר לו "רבי זה המזינעק שלי" **מזינעק זה הילד הקטן של המשפחה, תמיד שהוא היה מבקש ממני לנשק את ידו באופן אינסטינקטיבי הייתי נגעל. זה נשאר לי כזיכרון רע לכל החיים.**]

בישראל באותה תקופה הייתה העפלה בלתי לגאלית ומאורעות עם הערבים, אמרתי לעצמי שבפולין אני לא נשאר, עברתי לגרמניה. האחיות היו נאורות וידעו עברית טובה ולכן התיידדנו. אחת האחיות למדה תפירה בארגון "אורט" והיא פתחה קורס תפירה לבנות. האחיות היו רבות בניהן הרבה מי תיסע לשוויץ כדי ללמוד תפירה עילית והדרכים ייפרדו. כאשר הן השלימו הן הבינו שלשוויץ רק אחת יכולה לנסוע ומי שתיסע צריכה להיות ייצוגית. הגיע מכתב לאחת האחיות שלימודים בשוויץ הם רק לבנים ואני הרגשתי שזו מתנה משמים. עברתי תלאות רבות ועבדתי הרבה במתכת בלי לדעת מה עשיתי בכלל, אז חשבת שאם יש לבנים לימודי מתכת זו ההזדמנות שלי.

הגעתי לשוויץ ושם היה המרכז האדמיניסטרטיבי העולמי והיו במזרח אירופה ודרום אמריקה בתי ספר של אורט שמטרתם



ללמד בנים מלאכה ולא תורה, לכן אורט ייסד בתי ספר בפולניה עוד לפני מלחה"ע הראשונה. עם המלחמה כל בתי הספר באירופה נעלמו. אחרי המלחמה באה משלחת למינכן כדי למצוא ניצולי שואה ששרדו ואפשר ללמד אותם מתכת והם ילמדו ברשת החינוך. בחנו אותי עוד במינכן על תולדות חיי ואיך נשארתי בחיים ואמרתי להם שכבדתי במתכת בסיביר בלי להבין מה שאני עושה. אחד הבוחנים אמר לשני "לא בחסד ולא ברחמים" וזה ציטוט של שלום עליכם, הוא הופתע שאני מכיר את כל הסופרים האלו שקראתי בסיביר. הידע שלי שבר את ליבם. בשלב הזה אחותי כבר הייתה בישראל. **בז'נבה**, למדתי בתנאי פנימייה את כל הטכנולוגיה של המתכת והנדסת מכונות. הייתי שם 4 שנים עם ימי חופש בשבת וראשון. מצאתי בית מלאכה קטן שעושה פחחות לבניינים, בית המלאכה היה מרתף בבניין גבוה, ובגלל שהייתי צריך כסף כיס שאלתי אותו אם אני יכול לעבוד אצלו ביומיים שבהם יש לי חופש בגלל שהייתי סטודנט. הוא אמר שביום ראשון לא עובדים אבל בשבת הוא יוכל להעסיק אותי. הוא בירר אם אני יודע את העבודה ויודע לעשות שבלונות, על הכל עניתי כן. הוא ניסה אותי וראה שאני יודע את העבודה עם פריסה של האלמנטים, הוא נשאר המום והחליט להעסיק אותי ב"שחור" בשבתות. אחותי הייתה בישראל הגיעה בתקופת ה"צנע", הכסף שהרווחתי הפרשתי כסף לאחותי ולבנה ושלחתי להם חבילות מזון. פעם אחת חשבתי שכאשר מייצרים חמאה בפריז'יז'ר היא נשמרת לשבוע שבועיים ואילו חמאה נוזלית שמתקשה מעצמה יכולה להחזיק שנה ואפילו שנתיים. הכנתי ג'ריקן מפת ושמתתי בו חמאה, שלחתי את זה בדואר לאחותי. גיסי החדש זכר לי לכל החיים את הג'ריקן ששלחתי לארץ.

עלייה לארץ- הסוכנות היהודית בשיתוף עם האו"ם העברית היו עושים סמינרים בשוויץ, ב-1948 הסוכנות הגיעה לשוויץ בשביל סמינר, רציתי להצטרף כי הייתה חסרה לי היהדות. היה לי חודשיים חופש אז רציתי להצטרף לסמינר. בסמינר האחרון בארזה 1960, שם הייתה הועידה הכלכלית העולמית, החלטתי שאני עולה ארצה. כשהגעתי לארזה ראיתי ילדה קטנה שנסתכלת עליי, שאלתי אם היא יודעת עברית והיא אמרה שכן. מסתבר שאימא שלה היא מרצה בסמינר לגיל הרך בארזה ובארץ היא מורה בסמינר למורים עם התמחות לחינוך לגיל הרך. האמא של הילדה, לעתיד תהיה אשתי, כשחזרתי לז'נבה הבנתי שהספיקו לי החיים בגולה. שלחתי את כל הציוד שלי למרסיי ועליתי על האונייה במרסיי ואיתה עליתי ארצה. האוניה עקפה את כל איטליה ועברה דרך גנואה. האוניה הייתה אחת משלושת האוניות הראשונות שצים קנתה, כשיצאתי להתאוורר ראיתי את הילדה ואמא שלה שוכבות על הסיפון ומקיאות, טיפלתי בהם מהר.

הגענו לחיפה, קודם הורידו את אזרחי ישראל ורק אח"כ את העולים החדשים. אחותי הייתה גרה בחיפה אז הלכתי אליה עד שהביאו לי את כל הציוד שזה לקח בערך שבועיים מפני שעשו גם בידוק ביטחוני לכל ארגז וארגז. מכר של אחותי שכר לי איזו סככה ששם הורדתי את הציוד שלי. המחיה הייתה לי יקרה והוצאתי את כל הכסף על פירוק הציוד שלי, הבנתי שאני חייב להתחיל לעבוד. ראיתי שיש הרבה מפעלים בחיפה שאפשר לעבוד בהם בתור מהנדס. הייתי חייב להירדם למפא"י או למפ"ם, הפתיע אותי שאחרי שעברתי את השואה היהודים עוד רבים בניהם. בתי הזיקוק היה המקום בו רציתי לעבוד, כתבתי מכתב למנהל בתי הזיקוק עם קורות חיי. אחרי שלושה שבועות קיבלתי תשובה ממנהל בתי הזיקוק, המנהל מוכן לקבל אותך לראיון. בניית המשפחה- "מצא אישה מצא טוב" התחנתתי עם אמא של הילדה שהכרתי בשוויץ. הבית שאני גר פה היום הוא הבית של אביה של אשתי, אבא של אשתי הזכיר לי את אבא שלי בדיוק באותו שטאנץ והרגשתי שעוטפים אותי. ציפורה אשתי קיבלה את אותו חינוך שאני קיבלתי והעבירה אותו לורד הבת שלה. נולדה לי עוד ילדה שקראתי לה נטע. המוטו שלי בחיים הוא "בזיעת אפך תאכל לחם", חייבים להתאמץ כדי להשיג את המטרות שלך בחיים. אני מאחל זאת לילדים ולנכדים ולדורות הבאים אחריי, שידעו להתאמץ וכך ישיגו את מבוקשם. רק כך מתקדמים בחיים.

ראיון: אביטל פיקאר, ירושלים, יוני 2014